

Blog 193 Over suitedeuren en een spiegel...

2032 – Op weg naar een klimaatneutraal Nederland in 2050 neemt de bevolking – waaronder ook twee mannen, inmiddels 31 en 27 jaar en gezegend met een goed verstand en scherp geheugen – kennis van de vernietigende rapportage van de in 2030 ingestelde *Enquêtecommissie Nationaal Programma Landelijk Gebied*. Het harde oordeel betreft de wijze waarop de politiek vanaf begin jaren '20 leiding heeft gegeven aan het maatschappelijk proces dat was gericht op “het versterken van de natuur, het verbeteren van de waterkwaliteit en het tegengaan van de klimaatverandering.” Misschien wel de opmerkelijkste conclusie van de commissie luidt – en let op die zo kenmerkende ambtelijke taal: “De overheid is ernstig tekort geschoten in het leiding geven aan het maatschappelijk transitieproces dat er toe moest leiden dat burgers, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven bereid zijn tot een fundamentele (maatschappelijke) gedragsverandering. De dwingende opdracht tot herstel van de natuur en de noodzakelijke en onontkoombare herverdeling van inkomen en bezit zijn als gevolg daarvan onvoldoende gerealiseerd, veel doelen zijn niet gehaald.”

De twee mannen wisselen snel enkele apps om verbaasd te ontdekken dat beiden bij het lezen zich hadden afgevraagd of hun opa daarover niet een keer een blog had geschreven. Eén van hen zoekt in zijn digitaal archief en ontdekt zo blog 193 met die merkwaardige titel. Even later vindt die blog, vergezeld van enkele 🤔🤔, zijn weg op het worldwide web.

* * *

Vertelt de manier waarop wij het nut van de suitedeuren in ons huis herontdekten mij iets over ons gedrag in een tijd waarin een ingrijpende maatschappelijke transitie noodzakelijk is om onze planeet leefbaar te houden? Ze zijn bijna honderd jaar oud, die suitedeuren met authentieke glas-in-loodraampjes, waarvan sommigen gebrandschilderd, in onze woning op het Van Nahuysplein – het mooiste plein van Zwolle, met zijn Sassenpoort en fontein. Wat vonden we ze mooi toen we in 1993 dit huis kochten. En wat praktisch, dachten we, want zo kunnen onze voor- en achterkamer gescheiden worden – tenminste, als ze dicht zijn... Maar kijk, dát is zo merkwaardig: ze waren in die 29 jaren misschien vijftig keer gesloten. Blijkbaar gold ook voor ons: het bezit is niet zelden belangrijker dan het gebruik.

Nu is dat anders. Begin september eindigde ons vaste energiecontract en we moesten drie keer zoveel gaan betalen. Gelukkig ontdekte ik – o wonder – nog een mogelijkheid voor een vast contract van een jaar dat ‘slechts’ tot een verdubbeling leidde.

Hoewel we al veel gedaan hebben op het gebied van woningisolatie en energiebesparing (en dat is lastig als je een huis in een beschermd stadsgezicht hebt) ontwikkelden we ook nieuwe bezuinigungsstrategieën, waaronder het sluiten van de suitedeuren als de kamer niet door de zon wordt verwarmd. We leven dan in de voorkamer óf achterkamer en de helft van de radiatoren levert geen warmte. We zijn verrast: wat bevalt dat goed, wat staat het mooi én wat scheelt het in het gasverbruik!

de voorkamer óf achterkamer en de helft van de radiatoren levert geen warmte. We zijn verrast: wat bevalt dat goed, wat staat het mooi én wat scheelt het in het gasverbruik!

Mogelijk vinden veel mensen zichzelf heel flexibel, we passen ons – zo menen we – gemakkelijk aan als de omstandigheden veranderen. Dat klopt helaas niet. De suitedeuren vertelden me wat ik uit de theorie en praktijk van veranderingsstrategieën al lang wist; alleen is het me daarnaar gedragen in het privéleven andere koek! Ons huidige gedrag is het resultaat van het gedurende heel veel jaren ontwikkelen van gewoontes en conditionering. En ja, de spreekwoordelijke ‘macht der gewoonte’ is een heel grote hindermacht voor ander gedrag. Wij hebben vaak een *externe* prikkel, misschien zelfs dwang nodig om beter, nuttiger, aan de veranderende situatie aangepast gedrag te ontwikkelen. Dit in tegenstelling tot veel dier-

soorten die dat met hun instinct wél zonder dwang doen. Wij zijn dat door onze civilisatie kwijtgeraakt. Zevenhonderd jaar geleden(!) wist de beroemde Machiavelli het al: "Soms moet je mensen dwingen om goed te doen!"

Je zoekt naar een voorbeeld van de noodzaak van dwingende externe prikkels? In 1975 begon de overheid met wettelijke dwang om in de auto autogordels te gebruiken en dat resulteerde alom in verzet en emotie, zeker ook van mensen waarvan je zou verwachten dat ze in staat waren een beetje rationeel te denken. Er werden héél 'rationele' argumenten bedacht: stel je voor – je moet er niet aan denken – dat je met je auto te water raakt terwijl je autogordels om hebt. Dat al in 1971 door meerdere onderzoeken was aangetoond dat door het dragen van autogordels de kans op een dodelijk ongeval met 30 tot 40 procent verminderde, telde niet. Ach, die wetenschap...Het lijkt wel 2022!

Het is in de wereld van 2022 echter allemaal veel ernstiger. Het gaat nu niet om een relatief geringe dwang zoals het dragen van autogordels. Nu is het kunnen leven op onze planeet in het geding, zeker voor ons nageslacht. Het gaat daarbij om het grote probleem van *maatschappelijke herordening* en *herverdeling* en dat is bij uitstek dé opdracht van een overheid.

Want:

* We vernietigen door ons individuele en maatschappelijke gewoontegedrag de natuur en dus uiteindelijk het (menselijk) leven. Dit niet te ontkennen feit dwingt ons tot een ingrijpende *herordening* van de relatie tussen mens en natuur en tot gedragsverandering.

* We accepteren nog steeds dat juist de arme(ren) het meest getroffen worden door de gevolgen van welke maatschappelijke transitie ook. *Élk* maatschappelijk probleem is uiteindelijk een armoede/rijkdomprobleem. Er valt niets meer te bagatelliseren of te ontkennen.

De explosie van de energieprijzen schudde ons hardhandig wakker. Want geldt niet – ik kan alleen voor mezelf spreken – dat mijn leefwijze nú heel weinig afwijkt van wat voor mij al lang gewoonte is. Onze ecologische voetafdruk neemt nog steeds toe! Wordt door onze maatschappelijke keuzes en politiek stemgedrag zichtbaar dat de ook nog steeds toenevende afstand tussen rijken en armen onacceptabel is? We hebben blijkbaar een overheid nodig die ons verleidt, stuurt en uiteindelijk dwingt tot ander persoonlijk gedrag en een maatschappelijke transitie. Machiavelli heeft gelijk!

"Ja, daarin vinden we elkaar", zeggen we dan, "want die falende overheid, die politici daar in Den Haag, *zij* zijn het probleem, alleen zij kunnen de noodzakelijke maatregelen nemen. Zij fálén!" O, wat zijn we het allemaal dáárover eens... Bij mij heeft echter de overtuiging postgevat dat deze redenering niet deugt. Want de relatie tussen leiding*gevenden* en leiding*ontvangenden* – ook die tussen overheid en burgers – kenmerkt zich door een *dubbele binding*.

Als wij kijken naar de overheid, kijken we in een spiegel: we zien onszelf, weerspiegeld in een overheid die ons toestaat te blijven leven zoals wij nu doen. Want een overheid die ingrijpt in ons goede leven, o nee...! Maar we willen óók een overheid met een morele horizon, die ons uittilt boven onze eigen werkelijkheid en ons desnoods dwingt te doen wat moet gebeuren. Welke overheid willen we eigenlijk? Moeten *wij* – als we dan nog leven – over tien jaar excuses aanbieden als ons nageslacht niet meer zo kan en mag leven zoals wij nu?

1. Deze week wordt de klassieke top 400 gedraaid op NPO Radio 4. Vrijdag is nr. 4 te horen: Symfonie nr. 9 "Uit de nieuwe wereld" van Antonin Dvorak. Hier vast het voor mij mooiste deel daaruit: [Largo](#)

2. Steeds weer word ik geraakt door Louis van Dijk die, getroffen door de ziekte van Alzheimer, als afscheid een improvisatie speelt: [HOOP!](#)